

ВІДГУК
офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента
Климчука Михайла Павловича на дисертацію Бовнегри Ірини Василівни на
тему «Процесуальна діяльність адвоката в стадії підготовчого судового
провадження», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань
08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. З метою реального забезпечення прав і свобод особи, на виконання узятих Україною міжнародно-правових зобов'язань, держава гарантує кожному конституційне право на професійну правничу допомогу.

Тлумачення положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» засвідчує, що правовою гарантією є надання професійної правничої допомоги всім учасникам на всіх етапах певних правовідносин, зокрема на етапі підготовчого судового провадження таким учасникам кримінального провадження, як обвинувачений, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, а також особам, стосовно яких передбачено застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, а також особам, стосовно яких передбачено розгляд питання про звільнення від кримінальної відповідальності.

У доктрині неодноразово наводились переконливі аргументи, що стадія підготовчого судового провадження, яка хоча й має назву «підготовча», проте за своїм змістом повністю не є такою, оскільки передбачає прийняття судом рішень по суті кримінального провадження, зокрема про затвердження угоди, звільнення особи від кримінальної відповідальності (п.п. 1, 2 ч. 3 ст. 314 КПК України), насамперед в аспекті посилення гарантій адвокатської діяльності під час здійснення професійного захисту та представництва.

За даними офіційної статистики, за період 2020–2023 рр., суди за результатами проведення підготовчого судового засідання прийняли понад 126 тис. рішень, що становить близько 35 % від загальної кількості прийнятих судами рішень за результатами розгляду обвинувальних актів, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

У зв'язку з цим, вивчення наукової проблеми процесуальної діяльності адвоката в стадії підготовчого судового провадження є актуальним і своєчасним. В Україні не було окремих комплексних монографічних досліджень, присвячених питанням процесуальної діяльності адвоката в стадії підготовчого судового провадження саме у розрізі наукової характеристики надання професійної правничої допомоги адвокатами в кримінальному процесі. Це засвідчує малодослідженість проблематики обраної теми та обумовлює її актуальність.

Актуальність роботи, її теоретична і практична значущість підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам забезпечення ювенального правосуддя. Дисертаційне дослідження Бовнегри І.В. виконане відповідно до наукових програм, планів, тем, зокрема: Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 рр., затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 р.

№ 231/2021, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021; узгоджується з Пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки на період до припинення або скасування воєнного стану в Україні, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. № 2102 ІХ, і до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану (Закон України від 21 грудня 2023 р. № 3534 ІХ), Пріоритетними напрямками фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, визначеними Стратегією розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 рр. (затверджена постановою загальних зборів НАПрН України від 26 березня 2021 р. № 1221), виконане відповідно до Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 рр., затверджених наказом МВС України від 11 червня 2020 р. № 454, Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 рр., схвалених Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол від 21 грудня 2020 р. № 23), Плану проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у Національній академії внутрішніх справ.

Основні висновки і рекомендації дисертантки викладено в семи наукових публікаціях, серед яких три статті – у виданнях, що включені МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у міжнародному науковому виданні, а також у трьох тезах, що опубліковані в збірниках доповідей на науково-практичних конференціях, круглих столах.

Зазначені публікації відображають обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до поставленої мети і завдань дослідження, а також задовольняють вимогу щодо опублікування не більше однієї статті в одному випуску (номері) наукового видання, що відповідає умовам зарахування публікацій, наведених у списку публікацій здобувачки за темою дисертації.

Для обґрунтування пропозицій і рекомендацій стосовно процесуальної діяльності адвоката в стадії підготовчого судового провадження, авторка проаналізувала значну кількість наукових праць (292 джерела).

Бовнегрою І.В. обґрунтовано та сформульовано низку пропозицій до кримінального процесуального законодавства України, актуальність та обґрунтованість яких не викликає жодних заперечень. Схвальним є й те, що відповідні пропозиції подано у вигляді окремої порівняльної таблиці (Додаток Г), що покращує візуалізацію відповідних пропозицій у порівнянні з чинними положеннями кримінального процесуального законодавства.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачкою досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачкою, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими. Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи, які дали змогу оптимально врахувати специфіку об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження.

Наукова новизна дисертації Бовнегри І.В. визначається тим, що у дослідженні сформульовано й обґрунтовано низку нових положень і висновків, зокрема, вперше:

- обґрунтовано необхідність нормативної регламентації в нормах КПК України визначення терміна «адвокат» як фізичної особи, яка на підставах і в порядку, що передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і КПК України, здійснює захист, представництво й надає інші види правничої допомоги клієнтам – фізичним та юридичним особам, які є учасниками кримінального провадження;

- аргументовано доцільність закріплення в КПК України спеціальних процесуальних прав адвоката, тобто тих процесуальних прав, які не реалізує безпосередньо особа, яку він захищає або представляє, або надає інші види правничої допомоги, які необхідні адвокату для виконання покладених на нього функцій та завдань, незалежно від процесуального статусу його клієнта;

- доведено, що процесуальна діяльність адвоката в контексті рішень, які приймає суд за результатами підготовчого судового засідання, полягає в застосуванні необхідних юридичних технологій з метою формування внутрішнього переконання суду для прийняття процесуального рішення, що найбільше відповідатиме правовій позиції адвоката. Серед таких технологій розроблено теорію права технології: консультативної роботи, встановлення фактичних обставин і юридичної кваліфікації, стратегічного й тактичного планування, юридичної аргументації, створення письмових актів, підготовки та викладення судової промови;

удосконалено:

- поняття міжнародних стандартів правового регулювання участі адвоката в підготовчому судовому провадженні в кримінальному провадженні, яке запропоновано визначати як закріплені в нормах міжнародного права та/або сформульовані в рішеннях міжнародних судових установ, визнані міжнародною спільнотою базові вимоги до форм, видів діяльності, повноважень адвоката на цьому етапі здійснення кримінальної процесуальної діяльності, що мають імперативний або рекомендаційний характер для держави й визначають вектор розвитку її національного законодавства у сфері кримінального провадження;

- зміст правової позиції адвоката як комплексного поняття, що охоплює не тільки безпосередньо ставлення адвоката до фактичних обставин, позицій інших учасників кримінального провадження та надану ним правову оцінку, що відображаються в його обґрунтованому твердженні перед судом чи іншими уповноваженими суб'єктами, а й комплекс дій і рішень, як процесуального, так і тактичного характеру, що здійснює адвокат в інтересах клієнта;

- зміст міжнародно-правових стандартів, що сформувались у сфері реалізації права кожного на професійну правничу допомогу у кримінальному провадженні, які запропоновано поділити на такі групи: 1) стандарти, що регулюють обов'язок державних органів роз'яснювати та забезпечувати реалізацію прав підозрюваних, обвинувачених, потерпілих та інших зацікавлених учасників кримінального провадження; 2) стандарти, що покликані сприяти ефективності здійснення захисту прав і законних інтересів безпосередньо самим

учасником кримінального провадження; 3) стандарти, що регулюють участь професійних суб'єктів надання правничої допомоги, їхні права та обов'язки в межах кримінального провадження; 4) стандарти, що покликані сприяти ефективності здійснення захисту прав і законних інтересів учасників кримінального провадження і покладають на державні органи обов'язки щодо забезпечення можливості здійснення ефективного захисту прав і законних інтересів учасників кримінального провадження і які лише в сукупності здатні забезпечити ефективний захист, представництво, а також надання інших видів професійної правничої допомоги особам – учасникам кримінального провадження;

– наукові положення про зміст процесуальних повноважень адвоката в кожному конкретному випадку надання ним професійної правничої допомоги в кримінальному провадженні, що відображає не тільки їх загальний зміст та обсяг, що визначені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і КПК

України, а й волевиявлення особи, яку він захищає/представляє, якій надає інші види правничої допомоги, оскільки вони є похідними від нього, ґрунтуються на відображенні її інтересів, підпорядковані меті охорони та захисту її прав і законних інтересів;

– положення кримінальних процесуальних норм, що передбачені, зокрема, ст. ст. 3, 284, 291, 303, 314 КПК України, запропоновано нову ст. 643 КПК України «Адвокат»;

дістало подальший розвиток:

– обґрунтування використання термінів «захист» і «представництво» в контексті процесуальної діяльності адвоката, зокрема в стадії підготовчого судового провадження, у «вузькому» значенні, попри загальність термінів «захист» і «охорона», які використовують під час формулювання завдань кримінального провадження, а також те, що процесуальна діяльність адвоката в кримінальному провадженні загалом і в стадії підготовчого судового провадження зокрема є невід'ємним елементом загального механізму реалізації завдань кримінального провадження;

– окреслення напрямів розвитку наукових досліджень у сфері розроблення рекомендацій щодо тактики адвокатської діяльності й методик захисту чи представництва в кримінальних провадженнях про окремі види кримінальних правопорушень, а також щодо окремих видів процесуальних рішень, якими завершується досудове розслідування і які є приводом до підготовчого судового провадження;

– аргументування доцільності подальшого вдосконалення та розвитку національного кримінального процесуального законодавства, насамперед за напрямками: 1) гарантій судового захисту та права на професійну правничу допомогу для кожного учасника кримінальних процесуальних відносин; 2) дотримання принципу незалежності адвокатів як одного з необхідних елементів незалежності системи правосуддя;

– положення щодо специфіки процесуальної діяльності адвоката в стадії підготовчого судового провадження, що обумовлена: матеріалами, які надійшли до суду від прокурора, і тим предметом розгляду, що сформульований ним у

підсумковому за наслідками досудового розслідування процесуальному рішенні; особливостями доказової діяльності на цьому етапі кримінальної процесуальної діяльності; диференціацією рішень, які приймає суд за результатами підготовчого провадження;

– положення щодо етапів розвитку процесуальної діяльності адвоката в підготовчому судовому провадженні, під час втілення яких можна констатувати як розширення обсягу професійних повноважень адвоката захисника/представника й удосконалення правових норм, спрямованих на забезпечення їх реалізації, залежно від підвищення рівня демократизації в державі та підвищення статусу адвокатури, так і наявність контрзмін, унаслідок яких обсяг професійних повноважень адвоката захисника/представника звужувався або обмежувалися можливості їхньої реалізації.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію під час доповідей на наукових конференціях різного рівня, засіданні міжвідомчого науково-практичного круглого столу, були опубліковані у фахових виданнях та за кордоном. Публікації сприяли реалізації поставлених у дисертації завдань, а напрацювання Бовнегри І.В. впроваджено в науково-дослідну та правозастосовну діяльність, в освітній процес.

Обґрунтованість отриманих здобувачкою результатів забезпечена належною емпіричною базою дисертаційного дослідження, яку становлять дані офіційної правової статистики за період 2020-2024 років; результати вивчення 85 судових рішень, ухвалених у кримінальних провадженнях і розміщених у Єдиному державному реєстрі судових рішень протягом 2013–2024 років; результати анкетування 64 адвокатів і 48 суддів (Волинська, Київська, Одеська, Черкаська області та м. Київ). Також використано власний досвід практичної роботи дисертанта, зокрема у сфері адвокатської практики.

Тому дисертаційне дослідження Бовнегри І.В. проведено на належному науково-методичному і методологічному рівнях, результати та положення наукової праці, що винесені на захист, відповідають вимогам щодо здобуття ступеня доктора філософії, є обґрунтованими і логічними, мають відповідний ступінь наукової новизни і практичне значення. Це дає підстави стверджувати, що Бовнегра Ірина Василівна цілком опанувала методологію наукового дослідження та правильно її використала під час наукового пошуку щодо вирішення проблем участі адвоката у кримінальному провадженні на стадії підготовчого судового провадження.

Дисертація аспірантки Бовнегри І.В. є комплексним дослідженням теоретичних і практичних аспектів процесуальної діяльності адвоката в стадії підготовчого судового провадження, з огляду на сучасні тенденції розвитку кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики, що дало змогу сформулювати низку нових положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції з досліджуваних питань. Рекомендації дисертантки достатньо аргументовані та ґрунтуються на висновках дослідження.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності. Бовнегра Ірина Василівна у дисертаційній роботі правильно використовувала методи наукового дослідження, ефективно здійснювала аналіз кримінального процесуального законодавства, у тому числі міжнародних нормативних документів у досліджуваній сфері, опрацювала дані емпіричних досліджень. Це дало змогу розробити теоретичні положення і науково обґрунтовані практичні рекомендації щодо підвищення ефективності реалізації адвокатом покладених на нього функцій у підготовчому судовому провадженні. Дисертантка відповідально поставилася до питання узагальнення та використання статистичної інформації, що цілком сприяло реалізації поставлених наукових завдань і підтверджує опанування Бовнегрою І.В. компетенцій, необхідних для освітньо-наукового ступеня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у:

- науково-дослідній діяльності – під час подальшого дослідження процесуальної діяльності адвоката в стадії підготовчого провадження (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 30 квітня 2024 року № 56НД);

- правозастосовній діяльності адвокатури, незалежній професійній діяльності адвокатів щодо здійснення захисту, представництва й надання інших видів правничої допомоги (акт впровадження адвокатського об'єднання «БАКЛЕРС» від 10 квітня 2024 року);

- правозастосовній діяльності суду, а також під час підготовки методичних рекомендацій з питань процесуальної діяльності адвоката в стадії підготовчого провадження (акти впровадження Святошинського районного суду м. Києва від 15 квітня 2024 року, Любашівського районного суду Одеської області від 19 квітня 2024 року, Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 10 травня 2024 року);

- практику захисної діяльності – під час здійснення захисту в кримінальних провадженнях (акт впровадження адвокатського об'єднання «Ю.Р.С.П.»);

- освітньому процесі – під час написання окремих розділів (глав) підручників і навчальних посібників з відповідних навчальних дисциплін, підготовки лекцій та проведення занять за відповідними темами (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 30 квітня 2024 року №55ОП).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційна робота Бовнегри Ірини Василівни викладена українською мовою на 270 сторінках. Структура роботи відповідає вимогам МОН України та нормативним документам щодо присудження ступеня доктора філософії. Вона структурована і складається зі вступу, трьох розділів, поділених на шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (292 найменування на 28 сторінках) і додатків (на 27 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 270 сторінок, із яких обсяг основного тексту – 205 сторінок.

В анотації у стислій формі розкрито основні положення дисертаційного дослідження, наведено перелік публікацій, в яких викладені основні результати наукової праці. Анотація викладена українською і англійською мовами.

У вступі визначено об'єкт та предмет дослідження, наведено актуальність обраної теми, зазначено особисті здобутки дисертантки, інформацію про апробацію дисертації на наукових заходах.

У **розділі 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження діяльності адвоката в підготовчому судовому провадженні»** досліджено стан наукового дослідження та генезу правової регламентації процесуальної діяльності адвоката в стадії підготовчого провадженні, визначено міжнародні стандарти правового регулювання участі адвоката в підготовчому провадженні.

Авторкою запропоновано періодизацію етапів розвитку інституту процесуальної діяльності адвоката в підготовчому судовому провадженні: етап зародження процесуальної діяльності адвоката в кримінальному процесі, зокрема в судовому провадженні (XV ст. – 1864 р.); етап інституціалізації процесуальних повноважень адвоката у законодавстві періоду Російської імперії (1864–1917 рр.); етап формування основ кримінального процесуального законодавства України, ліквідації присяжної адвокатури та створення інституту захисників, представників (1917–1922 рр.); етап інституціалізації процесуальних повноважень адвоката захисника/представника у законодавстві радянського періоду (1922–1956 рр.); етап розширення професійних повноважень у процесуальній діяльності адвоката захисника/представника у законодавстві радянського періоду (1956–1991 рр.); етап інституціалізації та поступового розширення процесуальних повноважень адвоката захисника/представника у законодавстві України (1991–2012 рр.); сучасний етап розвитку професійних повноважень у процесуальній діяльності адвоката захисника/представника, зокрема в підготовчому судовому провадженні (2012 – теперішній час) (стор. 28-60, 95).

Корисним з теоретико-методологічних позицій видається й запропонована така класифікація джерел міжнародних стандартів правового регулювання адвокатської діяльності: – загальні джерела – універсальні та регіональні міжнародні договори про права людини, які регламентують питання захисту та судочинства. Вони можуть мати як обов'язковий, так і рекомендаційний для держав характер; – спеціальні джерела – універсальні та регіональні документи з вузьких спеціальних питань правового статусу, організації адвокатури, організації та порядку діяльності адвокатів у певному виді судочинства тощо. Можуть мати обов'язків та рекомендаційний характер; – спеціальні рекомендаційні джерела – документи міжнародних адвокатських об'єднань, зокрема з питань організації адвокатури, етики. Для держав вони мають виключно рекомендаційний характер, для національних адвокатських об'єднань членів – як рекомендаційний, так і обов'язків характер (стор. 69-70, 97).

Міжнародно-правові стандарти, що сформувались у сфері реалізації права кожного на професійну правничу допомогу у кримінальному провадженні авторкою запропоновано поділити на відповідні групи (стор. 88, 91-92).

Розділі 2 «Структура процесуальної діяльності адвоката в стадії підготовчого судового провадження» присвячено з'ясуванню сутності, поняттю

та нормативно-правовій основі діяльності адвоката в підготовчому судовому провадженні, окресленню структурної побудови процесуальної діяльності адвоката в контексті прийнятих судом рішень у зазначеній стадії.

Дисертанткою зазначається, що під процесуальною діяльністю адвоката у підготовчому кримінальному провадженні запропоновано розуміти передбачену КПК України діяльність адвоката у підготовчому кримінальному провадженні в інтересах свого клієнта, яких об'єднує спільна мета й функціональна спрямованість на забезпечення захисту, реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта відповідно до його процесуального статусу, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення (стор. 116).

Також у цьому розділі виокремлено основні ознаки адвоката на зазначеній стадії кримінального процесу: нормативне закріплення; здійснення всіма суб'єктами однієї із процесуальних функцій захисту або представництва; виникнення з моменту початку стадії підготовчого судового провадження та залученні до участі у кримінальному провадженні; наявність кореляційних зв'язків із функцією обвинувачення, яку здійснює адвокат; використання, передбачених кримінальним процесуальним законом наданих прав на власний розсуд; рівність процесуальних прав зі стороною обвинувачення; юридична заінтересованість у результатах кримінального провадження; наявність матеріально-правових і процесуальних наслідків набрання законної сили підсумковим процесуальним рішенням (стор. 103, 116).

Актуальними і перспективними серед інших визнано здобувачкою напрями розвитку правової науки у сфері розроблення рекомендацій щодо тактики адвокатської діяльності та методик захисту чи представництва у кримінальних провадженнях про окремі види кримінальних правопорушень (стор. 118, 119).

Правова позиція адвоката представлена як комплексне поняття, що охоплює не тільки безпосередньо ставлення адвоката до фактичних обставин, позицій інших учасників кримінального провадження та надану ним правову оцінку, що відображаються у його обґрунтованому твердженні перед судом чи іншими уповноваженими суб'єктами, а й комплекс дій і рішень, як процесуального, так і тактичного характеру, що здійснюються адвокатом в інтересах клієнта (стор. 136-137).

У розділі 3 «Зміст і форма реалізації адвокатської діяльності в стадії підготовчого провадження» досліджується зміст процесуальної діяльності адвоката в стадії підготовчого судового провадження як механізм вирішення завдань кримінального провадження, з'ясовано особливості реалізації адвокатом процесуальної діяльності в стадії підготовчого провадження.

Важливим, на думку опонента, є глибокий науковий аналіз питань щодо нормативного врегулювання процесуальної діяльності адвоката в стадії підготовчого судового провадження. Констатовано його загальний характер, багато в чому без конкретизації повноважень, а відповідно і критеріїв законності, допустимості та етичності дій адвоката (стор. 142-144).

Авторкою наведено достатні аргументи, що під час реалізації захисту у широкому значенні, надання професійної правничої допомоги як адвокатом захисником, так і адвокатом представником повинна мати місце процесуальна

рівність, що не може бути порушена нерівністю процесуальних прав і обов'язків, зокрема обвинуваченого та потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача тощо (стор. 142).

Дисертанткою вказується, що реалізація адвокатом процесуальної діяльності в стадії підготовчого судового провадження здійснюється з урахуванням її безпосередніх завдань, а також диференційованої системи процесуальних рішень, що можуть прийматися судом на цьому етапі кримінальної процесуальної діяльності (стор. 192).

Зроблено висновок, що специфіку процесуальної діяльності адвоката в стадії підготовчого судового провадження обумовлюють, насамперед, особливості процесу кримінального процесуального доказування в цій стадії, що, своєю чергою, обумовлені процесуальним статусом особи, інтереси якої адвокат захищає/представляє, матеріалами, що надійшли до суду від прокурора; предметом розгляду, що сформульований прокурором у підсумковому за наслідками досудового розслідування, процесуальному рішенні; рішеннями, що приймає суд за результатами підготовчого судового засідання (стор. 138).

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Бовнегри І.В. щодо процесуальної діяльності адвоката в стадії підготовчого судового провадження рекомендується для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень з даного напрямку.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувачки.

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Бовнегри І.В., необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту.

1. Одне з положень наукової новизни, подане під рубрикою «удосконалено», стосується «*поняття міжнародних стандартів правового регулювання участі адвоката в підготовчому судовому провадженні в кримінальному провадженні*» (стор. 18). На думку офіційного опонента, таке визначення не містить жодної ознаки, за якою такі міжнародні стандарти відрізнятимуться, приміром, від тих, що характеризують апеляційне, чи касаційне провадження, як самостійні стадії кримінального процесу. До того ж, за логікою викладення матеріалу, який аналізується у такому виді робіт, відповідні висновки мають будуватись на підставі всебічного аналізу проблематики. Натомість, фактично увесь поданий у підрозділі 1.2. матеріал (стор. 62-94) містить загальновідомі положення щодо міжнародних стандартів правового регулювання участі адвоката у кримінальному провадженні, судження щодо таких стандартів, що мають опосередковане відношення до проблеми, і не вирішують завдання, визначеного авторкою у вступі (стор. 15) «*висвітлити міжнародні стандарти правового регулювання участі адвоката в підготовчому провадженні*». З огляду на те, що дисертанткою досить детально проаналізовано різні критерії поділу «міжнародних стандартів», їх використання у дослідженні проблем участі адвоката у підготовчому судовому провадженні сприяло б виробленню авторських висновків, які можна було б

віднести до відповідної рубрики наукової новизни.

2. Дисертанткою не використано жодного закордонного видання з досліджуваної проблематики, що не може не дивувати з огляду на те, що один з підрозділів дисертації (1.2) має назву «Міжнародні стандарти правового регулювання участі адвоката в підготовчому провадженні», та й сама авторка наголошує, що «використання поняття міжнародних стандартів на сучасному етапі розвитку правової науки, зокрема і в контексті євроінтеграційних процесів України, стало досить поширеним під час дослідження зарубіжного досвіду регулювання того чи іншого правового інституту (стор. 62).

3. У дисертаційному дослідженні виявлено окремі лексичні, синтаксичні, стилістичні помилки, які дещо псуують загальне позитивне враження від роботи. Зокрема, терміни «інтерес» і «зацікавлення», хоча й є синонімами, проте в значенні вони мають відмінності. Інтерес – це вага, значення, користь, вигода, зацікавлення – це привертання чиеїсь уваги. Отже, правильно «*заінтересовані особи*» замість вживаного у дисертації «*зацікавлені особи*» (с. 18, 87, 93, 97, 213). Крім того, замість нехарактерної для української мови конструкції «*в тому числі*» (с. 23, 35, 63, 67, 121 та ін.) варто було б використовувати стилістично кращий варіант – «*серед*», «*зокрема*», «*з-поміж*».

4. Зважаючи на те, що діяльність адвоката у підготовчому кримінальному провадженні має свою специфіку (адже торкається не лише процесуальних, а й організаційно-тактичних, психологічних, комунікативних аспектів) і не позбавлена певних помилок, прорахунків, порушень, у дисертаційному дослідженні варто було б приділити увагу й вказаній проблемі, використавши при цьому дані емпіричного дослідження (зокрема, узагальнені результати анкетування адвокатів і суддів (стор. 248-251)) та запропонувавши шляхи усунення свідомих або ненавмисних актів діяльності адвоката.

5. Виявлено й інші незначні недоліки, які потребують роз'яснення під час публічного захисту: без жодної конкретизації Бовнегрою І.В. висловлено пропозиції щодо 1) *розроблення тактики адвокатської діяльності та методик захисту чи представництва у кримінальних провадженнях про окремі види кримінальних правопорушень, а також щодо окремих видів процесуальних рішень, якими завершується досудове розслідування і які є приводом до підготовчого судового провадження*; а також стосовно 2) «*необхідності створення механізму правових гарантій залучення адвокатів для надання правничої допомоги в кримінальному процесі, наділяючи їх системою єдиних повноважень, незалежно від статусу клієнта*» (стор. 209).

Висловлені зауваження носять переважно уточнюючий характер і не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження. Вони переслідують мету запросити авторку до наукової дискусії та врахувати зазначені зауваження у подальшій науковій розробці проблематики дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Бовнегри І.В. є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертаційна робота Бовнегри Ірини Василівни на тему «Процесуальна діяльність адвоката в стадії підготовчого судового провадження», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем участі адвоката в стадії підготовчого судового провадження.

2. Дисертація Бовнегри Ірини Василівни на тему «Процесуальна діяльність адвоката в стадії підготовчого судового провадження» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами і доповненнями) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами і доповненнями), а її авторка – Бовнегра Ірина Василівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Доцент кафедри права

ПВНЗ «Європейський університет»

кандидат юридичних наук, доцент

_____.2024

М. П. Климчук

Підпис М. П. Климчука засвідчую
зав. відділом управління персоналом

Голова Соколова Т. М.